

Motion till riksdagen 2020/21:4028

av **Sofia Nilsson m.fl. (C)**

med anledning av prop. 2020/21:175 Stärkt kompetens i vård och omsorg – reglering av undersköterskeyrket

---

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Statens skolverk bör få rätt att i föreskrifter fastställa innehållet i det nationella yrkespaketet för undersköterska och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa att sjuksköterskestudenter kan få tidsbegränsade anställningar som undersköterska och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det inte bör tas ut avgift för prövning av ansökan om yrkesbevis som undersköterska och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över behovet av övergångsbestämmelser som säkerställer att gällande offentliga kontrakt inte behöver omförhandlas och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

I regeringens proposition föreslås att endast den som har ett bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska ska få använda titeln i yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och i verksamhet enligt socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Syftet är enligt propositionen att säkerställa och öka kvalitet och säkerhet i vård och omsorg samt säkerställa en enhetlig kompetensnivå hos personer som är anställda med titeln undersköterska.

Undersköterskeyrket är ett av Sveriges största och viktigaste yrken och den yrkesgrupp som oftast arbetar närmast människor som får vård eller omsorg. Det är ett yrke som finns i hela landet. En undersköterska behöver ha en god bedömningsförmåga, kunna utföra basal omvårdnad och omsorg samt ha basal medicinsk kunskap om vanliga

diagnoser som diabetes eller demenssjukdomar och om åldrande. För att kunna ge ett professionellt bemötande gentemot den som får vård eller omsorg, närstående och anhöriga samt kollegor behöver man även grundläggande kunskaper i värdegrund och etik. Bra språkkunskaper i tal och skrift är en förutsättning för att utföra arbetsuppgifter patientsäkert och personcentrerat.

Mot denna bakgrund välkomnar vi en reglering av undersköterskans kvalifikationer och utbildning i sig, bl.a. i syfte att stärka kompetensen hos alla undersköterskor. Det är viktigt inte minst med tanke på den omställning som pågår mot en mer nära vård där allt fler personer får vård och omsorg i hemmet. Dock anser vi att det som presenteras i propositionen inte är tillräckligt och inte heller lämpligt som första steg i en sådan reglering. Att införa en skyddad yrkestitel utan att det har föregåtts av en genomgående reglering av utbildningen kan, som många remissinstanser tar upp, få mycket olyckliga konsekvenser.

En undersköterskeexamen och ett reglerat yrkespaket behövs

En skyddad yrkestitel förutsätter enhetliga krav till innehåll, kvalitet och dokumentation av förvärvad kunskap inte bara i gymnasieskolan utan i alla utbildningar som leder till undersköterskekompetens. Det är därför inte tillräckligt att ändra kursinnehållet i gymnasieskolans vård- och omsorgsprogram innan en yrkesreglering införs. Regeringen har tyvärr valt att bortse från förslagen i utredningen Stärkt kompetens i vård och omsorg (SOU 2019:20) om en undersköterskeexamen och ett myndighetsfastställt nationellt yrkespaket för undersköterska trots att remissinstanserna tillstyrkte eller inte hade något att invända mot förslagen. Utredningens förslag skulle innebära en större likvärdighet i utbildningarnas omfattning och innehåll.

Även den reglering av ”motsvarande kompetens” som beskrivs i propositionen framstår som otydlig och ofärdig. Det är mycket oklart hur kompetens som förvärvades relativt långt tillbaka i tiden, såsom på 1970- eller 1980-talet, ska valideras.

Flera remissinstanser, däribland Famna, har särskilt framhållit vikten av att det ställs höga krav på kunskaper i svenska språket. Regeringen väljer även här att inte ställa specifika krav, trots att bristande språkkunskaper bland undersköterskor enligt betänkandet som propositionen bygger på, SOU 2019:20, är ett problem med stora negativa konsekvenser för omsorgstagaren, arbetsgivaren och inte minst undersköterskan själv.

Vi menar att regeringen bör ompröva sitt ställningstagande om en undersköterskeexamen. Vi menar också att Statens skolverk bör få rätt att i föreskrifter fastställa innehållet i det nationella yrkespaketet för undersköterska i enlighet med utredningens förslag, vilket riksdagen bör ge regeringen till känna.

Risk för att förslaget leder till brist på undersköterskor

Många regioner och kommuner gör ett omfattande och bra arbete med att säkerställa och höja kompetensen hos sina anställda undersköterskor. Det är därför svårt att se varför regeringen väljer att börja med en reglering av yrkestiteln och inte en helhetlig reglering av vägen fram mot yrket. Det finns en risk för att den skyddade yrkestiteln inte kommer att innebära ökad kvalitet och patientsäkerhet utan enbart en ökad byråkratisering för undersköterskor och arbetsgivare.

Remissvaren visar att kommuner som Huddinge och Lund befarar att brist på undersköterskor kan innebära att kommunerna behöver anställa andra yrkeskategorier. Region Jönköping påpekar att sjuksköterskestudenter som sommartid får anställning som undersköterskor behöver kunna få det även fortsättningsvis. Regeringen avfärdar problematiken och hänvisar till att gruppen kan få sommaranställning för att utföra samma arbetsuppgifter utan att anställas som undersköterska. Det är sannolikt att en anställning som vårdbiträde, assistent eller liknande skulle framstå som mindre attraktiv och karriärmässigt vara av mindre värde för en sjuksköterskestudent än en anställning som undersköterska. Detta kan försvåra sommarbemanningen inom vård och omsorg och innebära att färre utbildade sjuksköterskor har den värdefulla erfarenhet som ett sommarjobb på sjukhus eller särskilt boende utgör. Regeringen bör därför säkerställa att sjuksköterskestudenter fortfarande kan få tidsbegränsade anställningar som undersköterska. Detta bör riksdagen besluta och ge regeringen till känna.

Även förslaget om att Socialstyrelsen ska kunna ta ut en avgift för prövning av en ansökan om bevis om rätt att få använda yrkestiteln undersköterska framstår som ogenomtänkt. Ett flertal remissinstanser avstyrker förslaget. Det kommer i många fall att handla om ungdomar som precis gått ut gymnasiet och står utan inkomst. Regeringen anser att det inte behövs författningsändringar för att Socialstyrelsen ska kunna ta ut en sådan avgift och avser att återkomma i frågan. Det bör inte tas ut en avgift för prövning av en ansökan om yrkesbevis. Detta bör riksdagen besluta och ge regeringen till känna.

Konkurrensverket påpekar i sitt remissvar att den nya regleringen i sig innebär en stor risk för att utbudet av undersköterskor minskar trots ett ökat behov. Enligt regeringen kommer en situation med minskat utbud att undvikas genom övergångsbestämmelser samt att det fortfarande kommer att vara möjligt för personal som inte har titeln att fortsätta att utföra samma arbetsuppgifter. Dock har ett flertal remissinstanser lyft att det behövs mer generösa övergångsbestämmelser för yrkesverksamma undersköterskor med äldre utbildning. Bland dessa är Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) som även anser att kravet på antalet arbetade år i yrket är orimligt.

Konkurrensverket framhåller att införandet av skyddade yrkestitlar generellt sett kan göra det svårt för mindre verksamheter att rekrytera personal med rätt kompetens. Famna och Vårdföretagarna påpekar att det finns en risk för att ideellt drivna privata utförare inte hinner omförhandla de offentliga kontrakt som ställer krav på en viss andel undersköterskor i verksamheten. Det är inte heller alla avtal som innehåller möjlighet till omförhandling. Oförutsedda problem som detta kan innebära att inte bara undersköterskorna utan även utförarna blir färre och utrymmet för nya företag mindre, vilket skulle slå mot valfrihet, mångfald och karriärmöjligheter inte minst för kvinnor och personer med migrantbakgrund. Regeringen bör se över behovet av övergångsbestämmelser som säkerställer att gällande offentliga kontrakt inte behöver omförhandlas. Detta bör riksdagen besluta och ge regeringen till känna.

Det behövs även fokus på specialistundersköterskor

Det finns ett stort behov av specialistundersköterskor, vilket inte berörs i regeringens proposition. Specialistundersköterskor är undersköterskor som genomgått en vidareutbildning inom ett visst område och motsvarar en yrkeshögskoleexamen. Efter genomgången utbildning ingår man ofta i tvärprofessionella vårdteam och arbetar i nära samarbete med legitimerade yrken. Även vad gäller specialistundersköterskor är utbildningsvägarna flera och kunskapsinnehållet varierar, vilket bidrar till varierande

grad av kunskap och kompetens hos de yrkesverksamma. Möjligheten att specialisera sig är en viktig faktor för att stärka rekryteringen till undersköterskeyrket och få fler att stanna kvar. Det finns av samma skäl som för undersköterskeutbildningen behov av kvalitetssäkring och standardisering även av specialistundersköterskeutbildningen, inte minst i syfte att utöka möjligheterna för undersköterskor att genomgå en sådan utbildning.

Som exempel och inspiration kan nämnas Region Stockholms kompetensstege som ska attrahera medarbetare att arbeta kvar i yrket som undersköterska. Stegen fungerar som ett ramverk och ska skapa tydliga karriärvägar och förutsättningar för kompetensutveckling för undersköterskor. Den är utformad i fem steg som beskriver en möjlig utveckling från undersköterska till specialistundersköterska. Det går inte att hoppa över något steg, utan alla steg måste uppfyllas utifrån de reella och formella kompetenskrav som är uppställda i respektive steg, och alla kompetenskrav inom steget måste uppfyllas för att man ska kunna gå vidare till nästa. Kompetensstegen används vid individuella kompetensutvecklingsplaner, kompetens- och bemanningsplanering, rekrytering, övergripande strategisk kompetensplanering och lönesättande samtal.

Regeringen bör mot denna bakgrund se över hur utbildningarna till specialistundersköterska kan kvalitetssäkras och standardiseras samt hur möjligheterna för undersköterskor att genomgå en sådan utbildning kan utökas.

Sofia Nilsson (C)

Anders W Jonsson (C)

Johanna Jönsson (C)